

**UJEDINJEN BALKAN
ZA ČIST ZRAK
ОБЕДИНЕТ БАЛКАН
ЗА ЧИСТ ВОЗДУХ**

BALKANS UNITED FOR CLEAN AIR

**BALLKANI I BASHKUAR
PËR AJËR TË PASTËR
UJEDINJEN BALKAN
ZA ČIST VAZDUH**

NDOTJA E AJRIT DHE COVID-19

Popullsia e ekspozuar ndaj ajrit të ndotur është më pak rezistente ndaj COVID-19 dhe ndotja e ajrit mund të çojë në përkeqësim të simptomave të koronavirusit, siç tregohet nga hulumtimi i kryer që nga fillimi i pandemisë.

Për vite, Ballkani Perëndimor ka qenë një nga rajonet më të prekura në Evropë nga ndotja e ajrit. Qytetet në këtë rajon shpesh i kryesojnë listat e qyteteve më të ndotura në botë. Kur dikush i shton kësaj situatë pandeminë globale COVID-19 e cila në një masë të madhe e shënoi vitin 2020 dhe e cila është akoma në vazhdim, rezulton një rritje shtesë e sëmundjeve të frymëmarrjes dhe vdekshmërisë.

Që nga fillimi i pandemisë globale, janë publikuar kërkime dhe studime që vënë në dukje rritjen e numrit të rasteve dhe vdekjeve me COVID-19 në rajonet me cilësi të ulët të ajrit. Megjithatë, për të përcaktuar qartë se ndotja e ajrit kontribuon në rrezikun e vdekjes nga COVID-19, nevojiten studime epidemiologjike afatgjata që do të merrnin parasysh shumë faktorë derisa punime të tilla shkencore janë ende në zhillim e sipër.

Studimet nga Kina, Anglia, SHBA, Gjermania, Holanda dhe Italia kanë treguar se rritja e ndotjes të ajrit mund të shkaktojë rritjen e numrit të infeksioneve, si dhe nivele më të larta të vdekshmërisë COVID-19¹. Kërkimet në Gjermani tregojnë se një rritje e PM10 rritë gjithashtu vdekshmërinë në pacientët me COVID-19 të moshës mbi 80 vjeç, deri në 30% te burrat dhe 35% te gratë².

Kur i krahason këto të dhëna, mund të konkludohet se ndotja e ajrit rrit nivelet e vdekshmërisë COVID-19, deri në 15% në nivel global dhe deri në 19% në Evropë³.

¹ Isphording, Ingo E. and Pestel, Nico, Pandemic Meets Pollution: Poor Air Quality Increases Deaths by COVID-19 (2020). CESifo Working Paper No. 8495, Available at: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3680352>

² Pozzer A, Dominici F, Haines A, Witt C, Munzel T, Lelieveld J, Regional and global contributions of air pollution to risk of death from COVID-19, Cardiovascular Research(2020), 116:2247-2253, Available at: <https://academic.oup.com/circovasres/article/116/14/2247/5940460>

³ Bhandary N., Air pollution a co-factor in COVID-19 mortality

Shkaku kryesor i ndotjes së ajrit janë grimcat e imëta, ndërsa rritja e përqendrimit të saj deri në 1 mikrogram për metër kub rrit vdekshmërinë e COVID-19 deri në 11%⁴. Gjatë pandemisë, 78% e të infektuarve ishin nga pesë rajonet me shkallën më të lartë të ndotjes së ajrit.

Ndotja e ajrit është faktori më i rëndësishëm që ndikon në ashpërsinë e sëmundjes dhe vdekshmërinë nga COVID-19. Numri i shtrimeve rritet me gati 100 për qind në rast se përqendrimi i PM 2.5 rritet në 20%.

Grimcat arrijnë në pjesët më të vogla të indit të mushkërive dhe shkaktojnë dëme në enët e gjakut. Normat e larta të ndotjes së ajrit ndihmojnë në përhapjen e COVID-19 në mushkëri, duke shkaktuar inflamacion më të rëndë dhe formimin e mpiksjeve të vogla të gjakut.

Fatkeqësisht, ende nuk ka studime dhe kërkime përkatëse në lidhje me rajonin e Ballkanit Perëndimor, gjë që na pengon të paraqesim të dhëna konkrete. Mund të supozohet se të dhënat nuk do të ndryshojnë në rastin e këtij rajoni, madje mund të argumentohet se do të ishin më keq. Edhe pa ndikimin e pandemisë COVID-19, ajri i ndotur në rajon shkakton çdo vit më shumë se 30,000 vdekje të parakohshme.

Si ta përmirësojmë situatën epidemiologjike dhe të kemi ajër më të pastër në Ballkanin Perëndimor?

Numri i provave dhe studimeve shkencore mbi lidhjen midis ndotjes së ajrit dhe COVID-19 po rritet çdo ditë. Për të reaguar si duhet, është e nevojshme të merren vendime bazuar në informacione të vlefshme. Prandaj, hartimi i të paktën një apo më shumë studimeve për të analizuar lidhjen në mes të ndotjes së ajrit dhe COVID-19 në rajonin e Ballkanit Perëndimor është i nevojshëm. Analiza të tilla duhet të planifikohen dhe të përfundohen saktë, në mënyrë që ato të mund të japin përfundime dhe rekomandime adekuate të masave që duhen marrë.

Kur rekomandohen masa, gjithashtu duhet të merret parasysh gjendja e sistemeve të kujdesit shëndetësor në vendet të Ballkanit Perëndimor. Rrjedha e pandemisë ka nxjerrë në shesh pasojat e mungesës së shtretërve spitalorë, një trend të migrimit të mjekëve dhe personelit mjekësor, ventilator dhe pajisje të tjera të pamjaftueshme, si dhe një mungesë të përgjithshme investimesh. Në një kohë kur ato preken nga pandemia COVID-19, presioni mbi këto sisteme të brishta të kujdesit shëndetësor shpesh tejkalon nivelet maksimale. Prandaj, në mënyrë që të sigurohet një integrim në kohë i masave të kujdesit shëndetësor në politikat e drejtuara për mbrojtjen e mjedisit është e nevojshme të rritet pjesëmarrja e përfaqësuesve të sektorit shëndetësor në proceset e vendimmarrjes.

Qeveritë e Ballkanit Perëndimor duhet të reagojnë dhe të përmirësojnë efikasitetin në zbatimin e ligjeve dhe vendimeve në fushën e mbrojtjes së mjedisit në mënyrë që të fitojnë benefite më të mëdha ekonomike dhe shëndetësore gjithë qytetarët. Vetëm termocentralet me qymyr në Ballkanin Perëndimor shkaktojnë dëme ekonomike në formën e kostove të kujdesit shëndetësor të vlerësuara në rreth 1.9-3.6 miliardë €, të paguara nga qytetarët e rajonit çdo vit.

---

⁴ X Wu, R C Nethery, M B Sabath, D Braun, F Dominici, Air pollution and COVID-19 mortality in the United States: Strengths and limitations of an ecological regression analysis, Sci Adv.2020:6, November 4, 2020. Available at: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33148655/>

Së fundmi, duhet theksuar se COVID-19 me shumë mundësi do të jetë një gjë e së kaluarës, mirëpo ndotja e ajrit nuk duhet të mbetet "normalja" e vjetër. Një reagim në kohë nënkupton që masat për të përmirësuar cilësinë e ajrit duhet të futen në politikat publike dhe planet e ndihmës COVID-19 në përputhje me angazhimet e përfshira në Agjendën e Gjelbër për Ballkanin Perëndimor, i cili u pranua nga të gjitha shtetet.

Ne duhet të zhvillojmë politika rajonale multisektoriale që nënkuptojnë përmirësimin e mjedisit dhe shëndetit publik, sepse probleme të tilla kërkojnë një zgjidhje të përbashkët rajonale.

